

CORINA ISABELLA CSISZÁR¹, ROMÂNIA

Cuvinte-cheie: magie, vrăjitorie, act magic, principiul transferului, control, practici magice.

Câteva considerații asupra magiei și vrăjitoriei în satele din Maramureș

Rezumat

Bazându-mă pe studiile unor cercetători din domeniul religiei, etnologiei, filosofiei, psihoterapiei și psihanalizei, dar și pe cercetările personale întreprinse pe teren, prin această lucrare îmi propun să explorez imaginarul țăranesc românesc asupra fenomenului magiei și vrăjitoriei, încercând să dau o definiție a acestor fenomene, a căror atracție au fascinat din *illo tempore* societățile umane din perioade și areale diferite.

Ca metodologie, pentru a afla informații cât mai ample și mai valoroase, am studiat bibliografia și am folosit metoda anchetei orale, cercetarea de teren presupunând utilizarea unui set de întrebări cu privire la magie și vrăjitorie.

Noutatea lucrării constă în realizarea unui studiu comparativ bazat pe cercetarea de-a lungul anilor, a câtorva sate din două zone etnografice ale județului Maramureș, Maramureșul Istoric și Țara Lăpușului. Cercetările de teren au presupus conversații ample cu interlocutorii, centrate pe domeniul magiei și al tipurilor de magii și vrăjitorii cunoscute în imaginarul țăranesc.

Concluzionez că bibliografia citită și cercetările de teren ne arată faptul că imaginarul țăranesc este extrem de bogat, diversificat și fascinant, în ceea ce privește fenomenele de magie și vrăjitorie. Reprezentarea magiei și a vrăjitoriei în concepția omului este antagonică și ambivalentă. Descântătoarea nu reprezintă un personaj deținător al unor puteri supranaturale, ci doar un canal prin care se transferă energia. Acest personaj poate fi atât de o cruzime feroce, provocând nenorociri, schimbând destine umane, dar de asemenea, poate ajuta omul în momente critice, vrăjitoarea pendulând astfel, între sacru și profan.

¹ Drd. Școala Doctorală de Studii Culturale, din cadrul Facultății de Litere, Istorie și Teologie, de la Universitatea de Vest Timișoara; redactor - șef la Centrul Județean pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale „Liviu Borlan” Maramureș.

Keywords: magic, sorcery, magical act, principle of transference, control, magical practices.

Some Considerations on Magic and Witchcraft in the Villages of Maramureș

Summary

Based on the studies of researchers in the fields of religion, ethnology, philosophy, psychotherapy, and psychoanalysis, as well as on personal research carried out in the field, the present work aims to explore the Romanian peasant imaginary on the phenomenon of magic and witchcraft, trying to define these phenomena, the attraction of which has fascinated human societies from different periods and areas since *illo tempore*.

For our research, we utilized the methodology of studying bibliography and conducting oral inquiries, as well as field research with a set of questions focused on magic and witchcraft.

The work's novelty lies in a comparative study based on years of research conducted in several villages located in two areas of Maramureș County – Historical region of Maramureș and the Land of Lăpuș. The field research involved extensive conversations with residents, primarily focused on the topic of magic and the different types of magicians and sorcerers known in the peasant imaginary.

Based on the bibliography and the field research, we can conclude that the peasant imagination is incredibly rich, diverse, and fascinating when it comes to magic and witchcraft phenomena. The human understanding of magic and witchcraft is frequently ambiguous and contradictory. The sorceress is not perceived as having supernatural powers, but rather a channel of energy. While this character can be cruel and cause misfortune, it can also be helpful in critical moments, fluctuating between the sacred and the profane.

Câteva considerații asupra magiei și vrăjitoriei în satele din Maramureș

Introducere

Articolul își propune să cerceteze imaginarul țărănesc românesc asupra fenomenului magiei și vrăjitoriei. Din cele mai vechi timpuri, magia a suscitat atenția specialiștilor din diferite domenii (botanică, medicină, folclor, istorie, etnologie, antropologie, psihologie, psihanaliză, psihiatrie etc.), care i-au dedicat ani întregi de studiu.

Ce sunt de fapt, magia și vrăjitoria? Există acestea cu adevărat? „În cultura europeană magia și vrăjitoria au avut o evoluție extrem de complexă, uneori suprapunându-și explicațiile, alteori dezvoltându-și în paralel universurile, ba chiar opunându-se pe față una alteia.”² Magia reprezintă un fenomen greu de definit și de interpretat, limitele sale pierzându-se între necunoscutul cosmos și în adâncurile eului. Ni se prezintă când în termeni albi, când în forma sa întunecată, neagră, când concret, când abstract. Și când consideri că ai reușit să-i dai o definiție, îți alunecă asemeni argintului viu.

Pentru a afla informații cât mai valoroase, am folosit metoda anchetei orale. Astfel, cercetarea de teren a presupus conversații centrate pe domeniul magiei și al tipurilor de magii și vrăjitorii cunoscute în imaginarul țărănesc. S-a utilizat un set de întrebări cu privire la magie.

Interlocutorii au fost preponderent femei, din Maramureșul Istoric (Oncești, Nănești, Vișeu de Jos, Vișeu de Sus, Văleni, Călinești, Budești) și din Țara Lăpușului (Groșii Țibleșului). Am intervievat, în anul 2009, un performer născut în anul 1921 iar restul respondenților sunt născuți între anii 1948-1964. De asemenea, am discutat cu o performeră cu vârsta de 60 de ani, din localitatea Reghin. În redarea fragmentelor de interviu, datorită naturii delicate a subiectului cercetat, am dorit păstrarea anonimatului, dar acest aspect nu a fost necesar în cazul tuturor respondenților, unii fiind extrem de transparenți, au fost de acord cu folosirea numelor acestora și al localităților cercetate.

Atracția ocultului, magia și vrăjitoria au fascinat din *illo tempore* societățile umane din perioade și areale diferite, adaptându-se cameleonic culturilor din care au făcut parte.

Ce reprezintă magia?

Dorința omului de a vedea ceea ce este dincolo, de a prevedea viitorul, de a manipula lucrurile în sensul voinței proprii, a existat dintotdeauna. Magia este o acțiune bazată pe principiul tranferului, al unui transfer de energie între două ființe vii, între doi oameni. Noi

² Ioan Pop-Curșeu, *Magie și vrăjitorie în cultura română*, Editura Cartea Românească, Polirom, București, 2013, pag. 11-12.

avem capacitatea de a transfera unii de la alții gânduri, instincte, sentimente. Se poate demonstra că există magie? Este vorba despre informația care se transmite prin magie. Atât magia, cât și vrăjitoria „pot fi definite ca tehnici de control al ființelor și al afectelor, al sensurilor și al obiectelor”³, acestea mai înseamnă și proiecție, intuiție, concentrare, proiectarea energiei într-un punct, într-o situație.

În actul magic se poate folosi orice tip de energie. Se utilizează energia animalelor, deoarece acestea au aceleași structuri precum oamenii, au suflet, câmpuri energetice și informațiile care se implementează la nivelul câmpurilor energetice ale animalelor, pot fi folosite în actele magice de influențare a oamenilor. De asemenea, influențarea câmpurilor energetice se poate realiza și cu ajutorul plantelor considerate magice. Sunt plante vindecătoare, dar și plante care otrăvesc, la fel sunt și programele. În acest caz, plantele și animalele devin un instrument în mâinile vrăjitoarei sau descântătoarei, cu rolul de a potența forța ritualurilor sau a incantațiilor. „Medicina ezoterică, ce constă în folosirea forțelor oculte în vindecarea bolilor omului și include și o cunoaștere tradițională a proprietăților medicinale ale plantelor uitate de farmacia obișnuită, produce dacă este practică greșit, o altă știință cea a otrăvirii și a distrugerii sănătății, ce reprezintă motivul și modul de viață al forțelor malefice nevăzute.”⁴

Până și magia a fost îngăduită de Divinitate, așadar, nu toate bolile sunt de la Dumnezeu și nu tot ceea ce ni se întâmplă este îngăduit de Dumnezeu. Nu putem afirma

Descântec; foto: colecția Pamfil BILȚIU

³ Ioan Pop-Curșeu, *Op. cit.*, pag. 12.

⁴ Christian și Maria Dikol, *Magia neagră și vrăjitoria*, Editura Polirom, București, 2005, pag. 11.

că reprezentanții bisericii care blamau magia erau ignoranți sau rău intenționați, aceștia condamnând doar magia forțelor întunericului, nu și teurgia, magia albă, care avea reprezentanții ei în biserică, jucând rol de exorciști. „Îndemnul spre magie îl dădea, de altfel, în subsidiar, chiar tradiția creștină, prin exemplul de largă circulație al regelui biblic Solomon, despre care se spunea nu numai că deținea secretul puterii oculte a unor substanțe miraculoase, (inclusiv al ierbii fiarelor), dar și că avea în stăpânirea lui „armate întregi de draci” care-i ascultau ordinele. Este vorba firește de o magie pozitivă, teurgică, practică cu voia lui Dumnezeu și pusă în slujba binelui.”⁵

Magia reprezintă o formă de influențare energetică de la distanță a unei persoane sau situații în sens pozitiv sau în sens negativ. Un gând poate fi transmis mental. Magia poate fi folosită cu rol benefic ca terapie sau în scop negativ, ca atac psi, atunci când se dorește răul persoanei vizate. Magia ca termen generic, reprezintă orice lucru care iese din legile Divinului, din legile firești ale naturii. Orice act care influențează și transformă naturalul, se numește magie, indiferent dacă este un act pozitiv sau negativ. Se vorbește despre cele două categorii, magia albă și magia neagră, în funcție de energia care se folosește, dacă se folosește lumină este magie albă, dacă se folosește întunericul este magie neagră. Dar de asemenea, este foarte important scopul și sensul pentru care se folosește actul magic, când vorbim despre magie albă, ne referim la vindecare, nu la atacarea unei persoane.

În comunitățile tradiționale, religia și magia au avut o relație specială, întâlnim reminiscențe ale cultelor păgâne cum ar fi, închinarea nou-născutului la salcie, spovedania la brad, împărțășania la Paști cu muguri de copaci, spălarea feței în ziua de Paști cu apă în care s-a pus un ban de argint și ou sfințit la Înviere și unele slujbe de exorcizare realizate de către preoți, în maniera unor descântece magice. „Ele dovedesc cât de adânc erau înrădăcinate aceste culte până și în spiritualitatea slujitorilor Bisericii. Nu pentru că aceștia nu ar fi avut suficientă credință în Dumnezeu, ci poate dimpotrivă, pentru că ființa lor era atât de impregnată de divinitate, încât o vedeau și o simțeau nu doar în transsubstanțierea euharistică din timpul Liturghiei, ci și în semnalele lumii înconjurătoare”.⁶

Putem vorbi despre acte magice, dar de factură mistică și în Biblie, un exemplu ar fi apariția celor trei Crai de la Răsărit, la nașterea lui Iisus Hristos. De asemenea, un act magic a reprezentat și transformarea apei în vin de către Iisus Hristos, la nunta din Cana Galilei. „Dumnezeu pogoară spre noi energiile care Îl fac cunoscut, iar noi ne suim spre El în nivele în care El rămâne necunoscut prin fire”⁷ în timpul magico-mistic al slujbei de Bobotează când se preface apa în agheasmă sau în timpul Sfintei Împărțășanii, când luăm din Sfântul Potir pâinea înmuiată în vin, ca simbol al trupului și sângelui Domnului nostru Iisus Hristos. Este hrana care ne transformă trupește, sufletește și la nivel spiritual. „Misticul și magicul se reunesc până la identificare în conceptual care le modelează pe amândouă,

⁵ Vasile Avram, *Constelația magicului*, Editată prin Universitatea Creștină Năsăud, Bistrița, 2004, pag. 107.

⁶ Vasile Avram, *Op. cit.*, pag. 97.

⁷ V. Lossky, *Teologia mistică a Bisericii de Răsărit*, Editura Anastasia, București, 1993, pag. 67.

acela de mister.”⁸ Magia există sub două forme, una asimilată religiei și una independentă de ea, prima invocând forțele supranaturale.⁹

La omul timpurilor ancestrale magia învăluia totalitatea domeniile vieții, dar atunci când ne raportăm la omul modern, observăm faptul că practicile magice sunt utilizate în cadrul serviciilor religioase și ale practicilor tradiționale care se referă la momentele importante din viață. Omul contemporan recurge la acte magice în cadrul riturilor de prag, în cadrul ocupațiilor sale de bază, agricultura, păstoritul, construcția caselor, afaceri, sănătate, dar și în ceea ce privește viața familială, sentimentală și erotică a omului.

Dorința omului modern este aceea de a domina și a depăși anumite stări, trăiri personale și fenomene prin acte vizibile și controlabile.

În schimb, „în ochii magilor, vrăjitoria este o deviație scandalosă a artei lor. Vrăjitoria este așadar o stare, conștientă sau nu, voită sau nu, dar care atrage responsabilitatea celui care o practică, considerată ca antisocială, esențialmente malefică prin scopul, prin mijloacele pe care le folosește (farmece, otrăvire, necromanție), similare cu cele ale magiei negre. Dintre toate varietățile de ocultism, vrăjitoria are istoria cea mai sumbră.”¹⁰

„În mentalitatea tradițională, cele mai multe dintre perturbările stării de sănătate se datorează intruziunilor răuvoitoare ale malignului în proximitatea corpului și insinuările pot să prezinte inclusiv simptome de boli medicale, doar că un act magic, nu cuprinde niciodată totalitatea simptomelor unei boli. Un medic poate realiza faptul că este vorba despre un act magic, în momentul în care observă două, trei trăsături ale bolii, dar nu sunt prezente toate aspectele acestuia în organism, astfel încât remediile trebuie să fie de același ordin. Rezolvarea magică a acestor dezechilibre cade, așa cum relevă multiple studii, în sarcina femeilor, protagoniști principali ai acelei tranșe a spiritualității care vizează magia cotidiană, magia domestică sau magia casnică, direcționate într-o bună măsură spre practici și ritualuri magico-terapeutice.”¹¹

În momentul în care o persoană este afectată de influențe magice, își pierde claritatea mentală, și plăcerea de a trăi, se poate îmbolnăvi. Un act magic poate duce la impotență, la sterilitate, la depresie, poate să îmbrace orice fel de simptomatologie.

În ce condiții funcționează ritualurile magice?

Este foarte importantă puterea celei care practică actul magic. Magia este considerată o plată karmică, dar și o școală și o știință, unde inițiații sunt puțini și escrocii cu duiumul. Magia nu te poate afecta decât în măsura în care ești impur. Avem exemplul concludent al

⁸ Vasile Avram, *Idem*, pag. 98.

⁹ Christian și Maria Dikol, *Op. cit.*, pag. 17.

¹⁰ Christian și Maria Dikol, *Idem*, pag. 185.

¹¹ Camelia Burghel, *Crize magice și antidoturi rituale. Magie erotică, terapeutică și antiterapeutică, la Peceiu – Sălaj*, în revista *Acta Mvsei Porolissensis*, nr. XXXVI, Zalău, 2014, pag. 484.

Sfântului Ciprian care la început a fost un mare vrăjitor și care încercând să o ispitească pe fecioara Iustina și eșuând în actele sale magice, se convertește la Creștinism. Fecioara era curată, era pură și niciun act magic nu a avut putere asupra ei. „Oricărei vrăjitoare îi este foarte clar ce fel de magie va practica, pe cine anume va deservi: pe Dumnezeu sau pe Mammona. Există și vrăjitoare care dețin acele puteri prin care deservesc numai pe Dumnezeul Luminii, dar pot comanda concomitent și demonilor. Sunt însă puține în istoria vrăjitoriei. Ele, vrăjitoarele adevărate, se vor apăra cu simbolurile lui Solomon și vor porunci în numele lui Tetragrammaton.”¹²

Cea care menește, trebuie să fie specialistă, nu vreo novice, și care toată viața trebuie să se formeze, să se instruiască, să învețe lucruri noi, folosindu-și harul, instrumentarul și forțele supranaturale. La început vrăjitoarea novice va învăța și va experimenta, cu timpul va dobândi putere, va avea rezultate pozitive și va deveni cunoscută. Prin practicile magice malefice, se urmărea să se producă o schimbare negativă în viața unei ființe. „Scopul vrăjilor este de a constrânge pe cineva, contra dorinței și voinței sale, să asculte și să facă tot ce i se spune și se pretinde de la dânsul, apoi de a despărți doi soți care trăiesc în cea mai bună înțelegere și armonie și în fine, de a lua somnul copiilor de țâță și laptele de la vaci, de a nenoroci sau chiar de a nimici pe cineva.”¹³

Ce e de la Dumnezeu merit!

Nimeni nu ar avea voie să intervină în soarta nimănui fără a avea acordul acestuia, încălcarea liberului arbitru se pedepsește grav! Și în majoritatea cazurilor de vrăjitorie, magia neagră tocmai în această manieră procedează, deviază de la ceea ce-i de Dumnezeu merit sau blochează sau schimbă destinele umane în cel mai nefericit mod sau leagă doi tineri care nu au fost predestinați de la Dumnezeu să rămână împreună. Acest act „nu are loc niciodată prin voința lui Dumnezeu, deoarece acest domeniu Îi repugnă. Îndeplinirea poate dura însă câteva zile sau luni de zile, iar alteori nu se va înfăptui niciodată, chiar dacă solomonesc, folosesc demoni pentru asta, întrucât fiecare spirit luminos întrupat are o protecție și va fi apărat de către entitățile de lumină.”¹⁴

Un alt tip de magie des întâlnită în cercetările noastre de teren, este magia erotică, de la inofensivele acte de magie albă practicate la marile sărbători, de către fetele tinere, de Indreiu Fetelor, Anul Nou, Bobotează, Sânziene, ritualuri premaritale cu plante magice (busuioc, mentă, sânziene, frunză de plop, mătrăgună, cucută, mușețel, bărbânoc), se poate ajunge până la periculoasele acte magice de legare, cu buruieni sau cu păpuși, săvârșite cu ajutorul magiei negre.

¹² Christian și Maria Dikol, *Ibidem*, pag. 185.

¹³ Simion Florea Marian, *Vrăji, farmece și desfaceri. Descântece poporane române*, Editura Coresi, București, 1996, pag. 7.

¹⁴ Christian și Maria Dikol, *Ibidem*, pag. 195.

Ce sunt vrăjile?

Vrăjile reprezintă direcționarea energiei, iar aceasta fiind circulară, din momentul în care a fost trimisă, se va reîntoarce întreit. Magia nu este nici bună, nici rea, ea reprezentând doar o direcționare a energiilor, cu diferite intenții. Este interzisă trimiterea acesteia în scop malefic, încălcând liberul arbitru al unui om. Dar dacă cineva cere acest act, vrăjitoarea este pregătită să îi respecte cerința, nu-i așa? Deseori vrăjitoarea „oficia practici prin care rupea o relație strânsă dintre doi parteneri, pentru a satisface dorința de răzbunare a unei alte fete care a fost părăsită de partener. În acest scop vrăjitoarea folosea o piesă despre care considera că are o eficacitate magică maximă și care era bățul cu care a despărțit un șarpe de o broască.”¹⁵ Tot pentru schimbarea destinului, pentru ca o fată să fie respinsă în societate, se recurgea la vrăji de urât: „vrăjitoarele luau apă de la râu, țineau apa cu gura-n jos în vas și o descântau. Făceau ca unele fete să nu sie iubite de feciori. Lucruri de dezbinare între fete și feciori, se făceau de către femeii din sat, care se ocupau de vrăjitorii. Se făceau descânțece cu lilioci care se îngropau între hotare, cu un scop, ca fecioru’ să nu să despartă de fata cutare, de exemplu. Îngropau liliacul de viu între hotare, îl lăseau vreo două trei zile în pământ, și îl dezgropau. Îl duceau acasă, îl puneau într-un vas cu apă neînceptută de la râu. Cu apa ceie să spălau pă față apoi. Îl dezgropau vrăjitoarele, da’ să nu le vadă nime.

Vrăjitoarea Pălăguța Godja, convorbire cu bolnava; foto: colecția Pamfil BILȚIU

¹⁵ Pamfil Bilțiu, Maria Bilțiu, *Vrăjitoarea Nancsi și patrimoniul ei magic*, din revista Memoria Ethnologica, nr. 64-65, Editura Ethnologica, Baia Mare, 2017, pag. 33.

Apa ceie o țâpau pă fete sau pă feciori. Cum nu vede liliacul, să nu vadă nici fecioru' sau fata, cum îi mort liliacu' și nu poate fa' nimnică, așé să sie și omu' nevăzător și să nu știe nimic. Aieste să întâmplă numa' la zile la anu', numa' la zile mari de Bobotează și la Anul Nou."¹⁶

Un rol covârșitor îl are credința actantului și a solicitantului în reușita actului magic, altfel, nu se poate aștepta la rezultate pozitive. De asemenea, este foarte importantă credința în Divinitate a descântătoarei practicantă a magiei albe.

Hotarul, locul dintre „cele două lumi”

„Hotarul este o limită a ceea ce constituie viața satului și a omului său. Până aici, până în această limită, acest om se simte încă în propria sa condiție. Hotarul închide o lume apropiată și deschide una necunoscută. Cine-l trece pierde din încrederea și liniștea ce o avea înainte.”¹⁷ De aceea, în acest loc limită se practicaau diferite acte magice, atât cu rol de purificare cât și în scop malefic. Redau pentru a evidenția acest fapt, câteva informații primite în urma cecetărilor mele de teren. „Era la noi în sat o vrăjitoare bătrână care știa să facă și dezlegare. Lua nouă mlădițe din nouă pomi diferiți. Și lua apă dintr-o vâlcea, da' invers, cu fundu' de unde vine apa. Ridica ulciorul, îl ducea acasă, țâpa un fel de cărbuni în apă și descânta cu descântecul:

Așé cum cel pentru care faci
Să scape de vraciurile ce i s-o făcut
Și să nu să lege de el.

Stroptea acele nouă crenguțe ce le lua și le ducea la miazănoapte și le țâpa în mejda hotarului, le îngropa acolo. Apa ceie o țâpa pă omu' la care i-o făcut farmecele. Zâcea că îi ié bolile, dacă are făcut ceva pă fecioria lui. Să să depărteze blăstămul de deasupra lui.

Fetele aveu un obicei în tinerețile lor, luarea și păstrarea florii de mătrăgună. S-o aibă în grădinuță la ele, pentru a fi iubite de feciori. Mătrăguna o aduceau din câmp. Există anumite zone de hotar, acolo să făcea, creștea sălbatică. Ele ca s-o scoată, aveu și frică, să întâmplau multe când o scoteau.”¹⁸

¹⁶ Corina Isabella Csiszar, *Vrăjitorii, credințe și superstiții pe Valea Cosăului*, în revista Memoria Ethnologica, nr. 32-33, Editura Ethnologica, Baia Mare, 2009, pag. 133.

¹⁷ Ernest Bernea, *Spațiu, timp și cauzalitate la poporul român*, Editura Humanitas, București, 1997, pag. 42.

¹⁸ Corina Isabella Csiszár, *Vrăjitorii, credințe și superstiții pe Valea Cosăului*, în revista Memoria Ethnologica, nr. 32-33, Editura Ethnologica, Baia Mare, 2009, pag.130-131.

Desfăcutul de făcătură

Unul dintre cele mai cunoscute acte magice în Maramureș era „desfăcutul de făcătură”, prin care vrăjitoarea înțelegea o boală gravă, care cuprindea tot corpul. Un exemplu de acest tip de dezlegare mi-a fost relatat de către vrăjitoarea din Groșii Țibleșului. „De asta minte naș mori. Și trebe să-ți descânți. Pedig dacă io-s o fată bătrână și-mi cat orândă și mărg să fac pă orândă, ăsta trebe repede făcut. Și din Constanța o venit cineva să-i desfac. Țâpi maieú (sau cămeșă) di pă dumneata și-l bați în blana ușii cu un cuțat și cu un cui făcut din nouă potcoave. Din nouă potcoave să face un cui. Și iei maieú cu care să mere la râu și dai:

Hete, Joiană, Hete Vereană,
Nu-ți face în casa dumnitali...

(Și zici de tâte care-s în casă, în perină, în pat, în plapumă, în blid, în lingură, până ajungi la tâte care-s în casă, câte le are un om în casă).

Și api la capăt bați cu aceie. Și femeia își ié maieú pă ié. Una după ce i-am descântat și-o luat pă ié și s-o scuturat tătă, tătă naintea mea. Am gândit că ce Dumnezeu are. Și cuiu cela numa potcovaru îl poate face. Și dint-a noua potcovă să pune mai greu. Nouă potcoave și înt-aceie cam greu o poate pune, nu știu di ce. Aici îi baba care le știe pă tâte.”¹⁹

Timpul actelor magice

Actele magice nu se săvârșeau la voia întâmplării, ci la anumite ore și zile specifice. Ritualurile de dezlegare se realizau în special la răsăritul soarelui sau pe timp de zi, iar cele cu scopuri malefice se realizau la 12.00 noaptea, când se credea că forțele demonice nu au puterea să atace. Lunea (Luna) se realizau descânțete cu rol de protecție și curățare, dezlegare și exorcizare, marțea (Marte), se făceau farmece de răzbunare, miercurea (Mercur) le era dedicată căsătoriei, dar și răzbunărilor, joia (Jupiter) se săvârșeau ritualuri pentru sănătate, vinerea (Venus) se fac cele mai puternice ritualuri pentru dragoste, dezlegare, căsătorie, bani, sâmbăta (Saturn) este considerată ziua lui Satan și se săvârșesc farmece de legare sau dezlegări cu ajutorul magiei negre iar duminica (Soarele), se fac ritualuri de iubire, căsătorie, protecție, dar unele vrăjitoare nu recomandă practicarea ritualurilor duminica sau în alte zile de sărbătoare. De asemenea, un rol foarte important îl au fazele Lunii. În Lună nouă încep ritualurile de curățare și exorcizare. În timpul lunii în creștere se realizau descânțete de dragoste, prosperitate, abundență, pentru ca efectul acestora să crească o dată cu creșterea Lunii, iar în Lună în descreștere se fac ritualurile de dezlegare, de deschidere de drumuri, de curățare, pentru ca efectul malefic al actelor magice săvârșite asupra „bolnavului” de către alte vrăjitoare, să scadă, o dată cu scăderea Lunii. La Lună

¹⁹ Corina Isabella Csiszár, *Ocultism și tradiții din Groșii Țibleșului*, în revista *Memoria Ethnologica*, nr. 78-79, Editura Ethnologica, Baia Mare, 2021, pag. 164.

plină se pot face ritualuri atât benefice, cât și malefic. Ritualurile se realizau la ape curgătoare (cu rol benefic) la bălți (magie neagră), în păduri, la răscruci, în cimitire (necromanția). Vrajile se aruncă în apă, în foc, la răscruci sau se îngroapă la morminte.²⁰

Secvență din filmul etnografic „Mătrăgună, doamnă bună”, realizat de către C.J.C.P.C.T. „Liviu Borlan” Maramureș, 2019; foto: Studio Art TĂTAR

Instrumentarul magic

Recuzita utilizată de către vrăjitoare era extreme de bogată, în descântecelor lor, vrăjitoarele utilizau lumânări din ceară curată, agheasmă de la nouă biserici, tămâie, cărbuni, apă neînțepută de la una sau nouă fântâni, piper, sare, plante magice, ierburi de leac, copaci, botă de alun, cerc magic confecționat din tulpină de rug, pene, păsări, (găini negre, porumbei etc.), animale, broaște, șerpi, pești, căței etc., cuțite, seceri, foarfece, cuie, lacăte, topor, vârtelniță, cui cu 99 de capete, potcoave, piaptăn, ațe, sfori de diferite culori, sfoara de la mort, brăcinarul mortului, batiste, ceară, cărpe, haine aduse sau furate și lut luat din urma omului, pentru confecționarea efigiilor, a păpușilor magice, sânge, păr, unghii, apă de la mort, oale din lut: „Amu ce-o descântat ea, nu știu. Da știu c-o avut o cantă de lut. Și-n canta ceie o pus apă și-un cuțit mare. Și cu acela acolo ié tăt o zâs oarice și-o făcut

²⁰ Performer Angela Kiraly, 60 ani, Reghin, 2023.

așa cu apa, o amestecat-o. Apă de la fântână o adus, n-o grăit cu nimeni nimnic, fântâna era pă mejda câși, între noi și vecini. Ié o adus apă n-o băut nime din ea, n-o grăit cu nime nimnic, o pus-o într-o cantă de lut și-o descântat. Da nainte de a descânta, aceie mi-o rămas întipărit în suflet, o pus în tăte cele patru colțurile câși câte un cuțat.”²¹

Vrăjitoarele au învățat textele descântecelor fie de la mamele sau de la bunicile lor cu har, fie le-au „furat” de la alte vrăjitoare, pe unele le folosesc întocmai, pe altele le-au adaptat după bunul lor plac. Dacă un ritual nu funcționează în mâna unei vrăjitoare, asta nu înseamnă că descântecul nu a fost eficient, ci poate că însăși vrăjitoarea nu are suficientă credință, cunoaștere, voință sau putere de concentrare și de manifestare. Același descântec rostit de o altă vrăjitoare mai experimentată este posibil să aducă rezultatul așteptat.

Concluzionez că lecturarea bibliografiei de specialitate și analiza materialelor de teren ne arată că imaginarul țăranesc este extrem de variat și de bogat în ceea ce privește fenomenul magiei și al vrăjitoriei, atât din perspectiva credințelor, a tipurilor de magii utilizate, a instrumentarului folosit și a scopurilor antagonice și dihotomice în care se utilizează aceste tipuri de „lucrări”.

Bibliografie

Avram, Vasile, *Constelația magicului*, Editată prin Universitatea Creștină Năsăud, Bistrița, 2004.

Bernea, Ernest, *Spațiu, timp și cauzalitate la poporul român*, Editura Humanitas, București, 1997.

Bilțiu, Pamfil, Bilțiu, Maria, *Vrăjitoarea Nancsi și patrimoniul ei magic*, din revista Memoria Ethnologica, nr. 64-65, Editura Ethnologica, Baia Mare, 2017.

Burghel, Camelia, *Crize magice și antidoturi rituale. Magie erotică, terapeutică și antiterapeutică, la Peceiu - Sălaj*, în revista Acta Mvsei Porolissensis, nr. XXXVI, Zalău.

²¹ Corina Isabella Csiszar, *Desfăcutu de făcătură cu vrăjitoarea Hubăroaie din Oncești*, în revista Memoria Ethnologica, nr. 66-67, Editura Ethnologica, Baia Mare, 2018, pag. 191.

Csiszár, Corina, Isabella, *Ocultism și tradiții din Groșii Țibleșului*, în revista Memoria Ethnologica, nr. 78-79, Editura Ethnologica, Baia Mare, 2021.

Csiszár, Corina, Isabella, *Desfăcutu de făcătură cu vrăjitoarea Hubăroaie din Oncești*, în revista Memoria Ethnologica, nr. 66-67, Editura Ethnologica, Baia Mare, 2018.

Csiszár, Corina, Isabella, *Vrăjitorii, credințe și superstiții pe Valea Cosăului*, în revista Memoria Ethnologica, nr. 32-33, Editura Ethnologica, Baia Mare, 2009.

Dikol, Christian, Dikol, Maria, *Magia neagră și vrăjitoria*, Editura Polirom, București, 2005.

Lossky, V., *Teologia mistică a Bisericii de Răsărit*, Editura Anastasia, București, 1993.

Marian, Simion, Florea, *Vrăji, farmece și desfaceri. Descântece populare române*, Editura Coresi, București, 1996.

Pop, Curșeu, Ioan, *Magie și vrăjitorie în cultura română*, Editura Cartea Românească, Polirom, București, 2013.